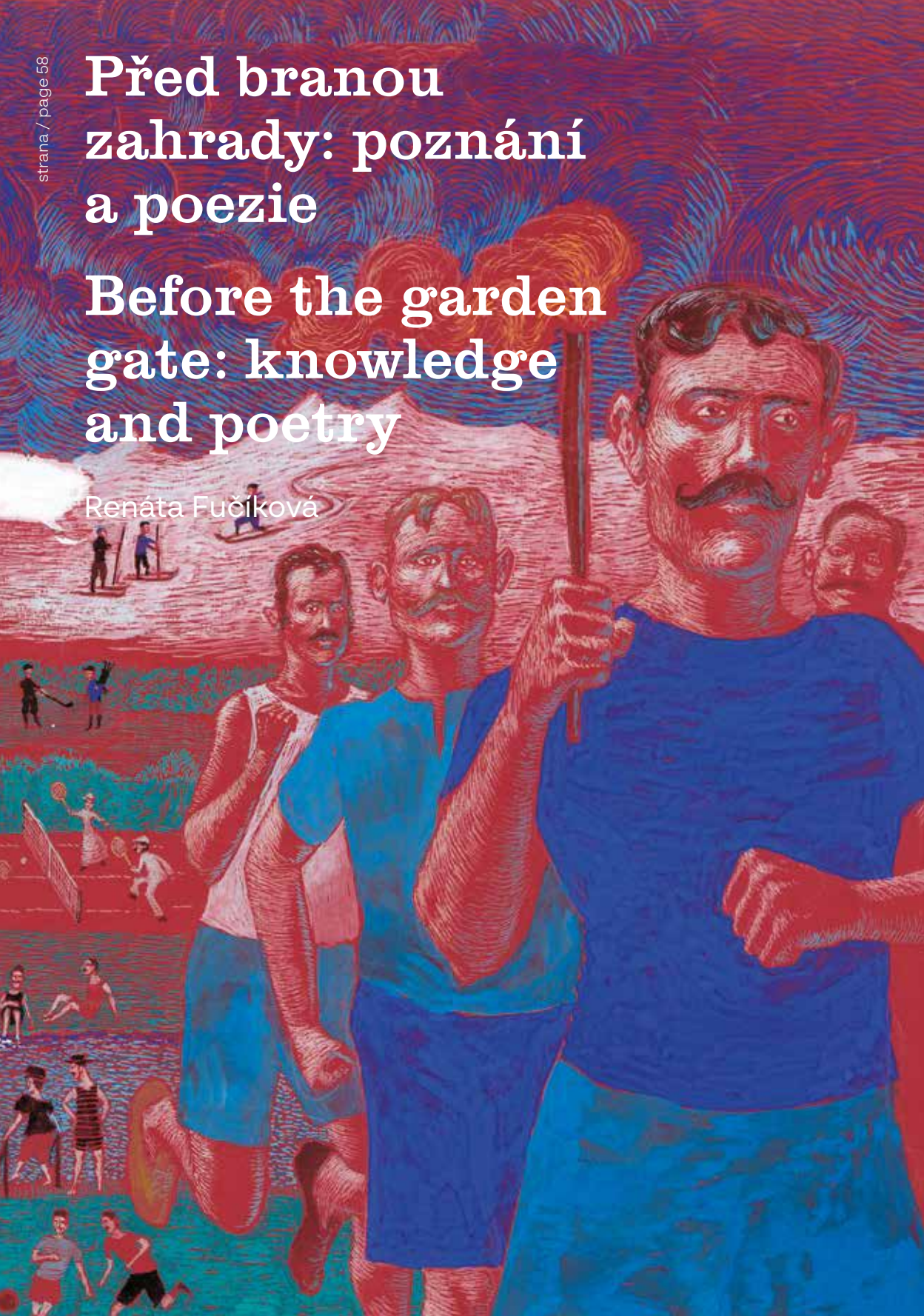

Před branou zahrady: poznání a poezie

Before the garden gate: knowledge and poetry

Renáta Fučíková

„Vyndejte všechno z kapes, pánové,“ povídá jeden kluk, a všichni vyndali všechno z kapes a položili to na cestičku.

Zastavili se před brankou, kterou objevili uprostřed vysoké kamenné zdi. Dvířka byla těžká, rezavá a za nimi neznámá zahrada.

Na chodníku se ocitly staré hřebíky, foukací harmonika zalepená fialkovým cukrovím, tři různě velké klíčky, ale do zámku nepasoval ani jeden z nich... Kus drátu, kus starého chleba s máslem. Čtyři různé knoflíky, jeden koník ze šachů a dva mravenci – ale ti už na chodníku asi byli i předtím a teď se tu jen zastavili ze zvědavosti.

Žádný z těch předmětů branku odemknout nedokázal – a přesto se nakonec otevřela. Stačilo se jen opřít...

Hrdinové stojící na prahu neznámého území vonícího tajemstvím. Co je za tou vysokou zdí? Jak se tam dostat? Takový je vstupní obraz z Trnkovy knihy *Zahrada*. Mohla by to být cesta kohokoli z nás za něčím neznámým, neprobádaným a lákavým.

Může to ale také být touha vytvořit něco nového. Něco, co ostatní zasáhne. Výtvarník stojící před prázdným plátnem, před neforemnou hroudou hlíny, před prázdným napnutým papírem – je to chvíle srovnatelná s hledáním dveří, jimiž můžeme vstoupit dovnitř do svého díla. Obracíme naruby kapsy plné dosavadních znalostí, zkušeností, nánosů vzpomínek. Snažíme se vymyslet něco, čím zaujmeme. A to i v ilustraci...

Už téměř čtyřicet let se zabývám ilustracemi, nejprve jako studentka Vysoké školy uměleckoprůmyslové, pak jako výtvarnice na volné noze a v posledních dvaceti letech se věnuji ilustraci naučné, tedy žánru non fiction.

Za tu dobu jsem pochopila, že je mnoho způsobů, jak podat informace prostřednictvím ilustrace. Naučné knihy se po léta pojímaly pouze jako slovníky a encyklopedie s drobnými, pečlivými a nadmíru realistickými obrázky. V současné době už ale v oboru

non-fiction dominují knihy velkorysé, plné nápadů a energie, plné metafor a zkratk, intenzity pouličních plakátů či verry dětské kresby.

Další z možností, jak podat informaci méně tradičním způsobem, může být i přístup poměrně poetický, přesto však sdělný. Dobrala jsem se k němu díky zkušenostem s ilustrováním klasiky, jakou byly třeba *Letopisy Narnie* či volný cyklus světových pohádek.

K ilustracím jsem tehdy na začátku své výtvarné cesty přistupovala poměrně intuitivně, přesto jsem si záhy uvědomila, že do obrazů provázejících pohádky podvědomě vkládám informace. O době jejich vzniku, o místě jejich děje, o dobové módě, podobě nábytku nebo hraček. Tehdy jsem poprvé vstoupila do prostoru, v němž jsem se pokusila spojit poezii s poznáním.

Souhra náhod mě v polovině 90. let dovedla k vytvoření první autorské knihy. Šlo o stručné převyprávění biblických textů opatřené výpravnými ilustracemi. Snažila jsem se zachovat duchovní rozměr textů, ale i jejich epiku. Horizont pouště vyjádřila prostá linka, nekonečnou oblohu neporušená plocha tónovaného papíru. Pracovala jsem – tehdy poprvé – s barevnou symbolikou a redukcí barevné palety.

Novou etapu tvorby mi otevřela možnost pracovat pro jedno z tehdy nejvýznamnějších světových nakladatelství Grimm Press, které sídlí na Tchajvanu. Příběh *Madame Butterfly* jsem ilustrovala japonizující stylizací linek a lehkých barevných ploch. Kniha vyšla v edici převyprávění slavných děl. Vedle nich tchajvanské nakladatelství publikovalo série bohatě ilustrovaných životopisů slavných světových osobností.

Česká populárně naučná knižní produkce se i v novém miléniu zaměřovala především na slovníky a ilustrované encyklopedie. Byla jsem inspirovaná asijskou produkcí a podnítila jsem roku 2004 vznik první české naučné knihy *Karel IV.* pojaté jako picture book. Vyšla s texty Aleny

Ježkové. Byla mimořádná svou velikostí i určitým poetickým pojetím a nadsázkou v obrazové složce. Ilustrace měly vytvořit něžný, výpravňý a snadno zapamatovatelný rámec stručného vyprávění.

Souběžně s touto biografickou knihou jsem se pokusila vyprávět novými ilustracemi nejstarší české mýty a legendy. Evokovala jsem vydání jejich nového pojetí a autorkou textů byla opět Alena Ježková. Obrazem jsem se pokusila vyjádřit skutečnost raného středověku na základě aktuálních vědeckých poznatků, ale snažila jsem se v ilustracích udržet epiku, napětí, vášně i něhu.

V roce 2006 jsem se pustila do dalších biografii, které jsem už celé tvořila sama. Ilustrovaný životopis prezidenta T. G. Masaryka byl pokusem o spojení stručné žurnalistické stylizace s krátkými komiksy. Po Masarykovi následoval roku 2008 trojjazyčný příběh životní pouti filozofa, kněze a pedagoga Jana Amose Komenského.

Téhož roku jsem se vrhla do práce na svém obsahově i objemově nejrozsáhlejší dile – téměř pětisetstránkové knize *Historie Evropy*. Na textech se mnou spolupracovaly spisovatelka Daniela Krolupperová a historička Václava Kofránková.

Chtěla jsem dějiny podat veristicky, ale bez zátěže přemírou detailů. Pracovala jsem opět se symbolikou barev. Na barevné papíry jsem malovala akvarelem a kvašem. Hrotem tenkého štětce jsem vytvářela víry drobných čar. Rodil se objem hlav i postav, budovy vrhaly stín, sluneční paprsky protínaly místnosti, obloha se chvěla a voda proudila. Právě zde jsem asi nejviditelněji spojila poznání s poezií.

Pokračovala jsem pak v sérii životopisů slavných českých osobností příběhem Antonína Dvořáka, po němž následovaly životopisné příběhy o kněžně Ludmile a prvních Přemyslovcích a nakonec i ilustrovaná kronika turbulentních husitských válek.

Cítila jsem však potřebu změny, a proto jsem se po dvaceti letech vrátila k černobílé proškrabované kresbě. Vytvořila jsem ilustra-

ce k autorské knize o novodobých dějinách našeho hlavního města *Praha v srdci*.

Využila jsem ji také u životopisné knihy *Franz Kafka: člověk své i naší doby*, kterou napsal Radek Malý. Černou barvu jsem zvolila kvůli čitelnosti a síle grafického výrazu, ale pokusila jsem se příběh poetizovat a vyjadřovat se něžně i s nadsázkou.

Po čase jsem našla kompromis, jak se neutopit v temnotě černých ploch, ale zároveň kresbám ponechat jejich intenzitu. Ve spolupráci s grafickým designérem Filipem Heydukem překlápíme kresby do barvy, jež podtrhuje význam sdělení ilustrovaného textu, a to v cyklu knih o světovém dramatu i v knize o osudech Čechů v USA.

Své zkušenosti s naučnou ilustrací předávám už pět let studentům ateliéru didaktické ilustrace na SUTNARCE. Rozhodně je nenutím, aby se vyjadřovali podobnými technikami jako já. Ale pokud v sobě objeví osobitý přístup, třeba i poetické vyjádření skutečnosti, pak to jen vítám.

Before the garden gate: knowledge and poetry

"Take everything out of your pockets, gentlemen," said one boy, and they all took everything out of their pockets and put it down on the path.

They stopped in front of a gate that they discovered half way along a high stone wall. The gate was heavy, rusty and behind it lay an unknown garden.

On the ground there lay old nails, a mouth organ gummed up with a violet sweet, three keys of various sizes, none of which fitted the lock... A piece of wire, a piece of old bread and butter. Four various buttons, one knight from a chess set and two ants – but they were probably already on the pavement before, and now they were just stopping out of curiosity.

None of the objects managed to unlock the gate – and yet in the end it opened. All that was needed was to push...

Heroes standing on the threshold of an unknown territory redolent of mystery. What is behind the high wall? How can they get there? This is the opening scene of Trnka's book *The Garden*. It might have been the journey of any of us in search of something unknown, untried and enticing.

However, it may also be the desire to create something new. Something that will affect other things. The artist standing in front of a blank canvas, a formless lump of clay, an empty, stretched paper – this is a moment comparable with the search for the door through which we have to enter our work. We turn inside out our pockets full of previous knowledge, experience, layers of memories. We try to think up something that will engage attention. It is the same in illustration...

I have been involved in illustration for almost forty years, first as a student at the Academy of Arts, Architecture and Design in Prague, then as a freelance artist and in the last twenty years as a creator of didactic illustration, in other words the non-fiction genre.

During this time I have come to understand that there are many ways of conveying information by means of illustration. For years, non-fiction books were conceived of only as dictionaries and encyclopaedias with small, carefully and exceedingly realistic pictures. Currently, however, the non-fiction field is dominated by generous books, full of ideas and energies, metaphors and abbreviations, with the intensity of street posters and the verve of children's drawings.

Another way of conveying information in a less traditional manner may be an approach that is relatively poetic, but nevertheless imparts information. I found my way to this through my experience in illustrating classics such as *The Chronicles of Narnia* and a free cycle of world fairy tales. At the beginning of my artistic journey I approached illustration in a relatively intuitive way, at the same time realising that I was

subconsciously inserting information into pictures that were accompanying fairy tales. Information about the period of their creation, the place of their action, the fashion of the time, what the furniture or toys looked like. This was the first time I entered a space in which I tried to connect poetry and knowledge.

A chance combination of events led me in the mid-1990s to create my first auteur book. It was a brief retelling of biblical texts accompanied by narrative illustrations. I tried to preserve the spiritual dimension of the texts and also their epic nature. The desert horizon was expressed by a simple line, the endless sky by an undisturbed area of toned paper. I worked – for the first time – with colour symbolism and a reduction of the colour palette.

A new stage in my work opened up when I had the chance to work for one of the leading international publishing houses of the time, the Taiwan-based Grimm Press. I illustrated the story *Madame Butterfly* using Japanese-like stylised lines and light-coloured areas. The book came out in a series of famous works retold. In addition to these, the Taiwanese publishing house published a series of richly-illustrated lives of famous people.

Even in the new millennium, Czech popular non-fiction book production still focused mostly on dictionaries and illustrated encyclopaedias. Inspired by Asian production, in 2004 I initiated the first Czech non-fiction book, *Charles IV*, conceived of as a picture book. It was published with texts by Alena Ježková. The book was exceptional both in its size and in having a certain poetic concept and exaggeration in its pictorial element. The illustrations were meant to convey a gentle, narrative and easy-to-remember framework for the brief narration.

At the same time as this biographical book I started to tell the oldest Czech myths and legends using new illustrations. I initiated the publication of a new concept, once

again with texts by Alena Ježková. I tried to express in pictorial form the reality of the early mediaeval era based on contemporary academic knowledge, while at the same time aiming to maintain in the illustrations an epic feel, tension, passion and gentleness.

In 2006 I started work on further biographies, this time creating them entirely myself. My illustrated life of President T.G. Masaryk was an attempt to combine succinct journalistic stylisation with short comic strips. Masaryk was followed in 2008 by the trilingual life story of the philosopher, priest and teacher Jan Amos Komenský, or Comenius.

In the same year I threw myself into work on my largest project, both in terms of content and volume – the almost five-hundred-page *History of Europe*. The writer Daniela Krolupperová and historian Václava Kofránková worked on the texts with me.

For a work describing European history from prehistory to the present day it was of key importance to choose a technique that expressed the consequentiality of events both from history and from the Napoleonic wars. I wanted to convey history in a veristic way, but without an excess of detail. Once again I worked with colour symbolism. I painted on coloured papers in watercolour and gouache. Using the tip of a fine brush I created whirls of fine lines. The volume of heads and figures emerged, buildings threw shadows, the sun's rays pierced a room, the sky trembled and water flowed. It is here that I maybe most visibly connected knowledge and poetry.

I continued the series of biographies of famous Czechs with the story of Antonín Dvořák, followed by biographical stories about Princess Ludmila and the first Přemyslids, and finally an illustrated chronicle of the turbulent Hussite wars.

However, I felt a great need for change, and thus after twenty years I returned to black and white scraperboard work. I created the illustrations to an auteur book about

the history of our capital city, *Prague In My Heart*.

I used the same technique in the biographical book *Franz Kafka. A Man of His and Our Time*, written by Radek Malý. I chose black because of its clarity and the strength of its graphic expression, but I tried to poetise the story and express it with both tenderness and exaggeration.

After a while I found a compromise that allowed me not to drown in the darkness of the black areas while ensuring the drawings kept their intensity. Together with graphic designer Filip Heyduk I converted the drawings into colour that underlines the significance of the message of the illustrated text. We used this technique in a cycle of books on world drama and a book on the lives of Czechs in the US.

For five years I have been passing on my experience of non-fiction illustration to students at the Didactic Illustration Studio at Sutnarka. I definitely do not force them to express themselves using techniques similar to mine. However, if they find a distinctive approach within themselves, maybe a poetic expression of reality, then I can only welcome it.

Bibliografie / Bibliography

TRNKA, Jiří. *Zahrada*. Praha: SNDK, 1962.

vlastní tvorba / own work:

LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie I–VII*.

Praha: Orbis pictus, 1991–93.

BELASCO, David. *Madame Butterfly*.

Grimm Press, 2004. ISBN 957-815-975-7.

JEŽKOVÁ, Alena. *Karel IV*. Praha: Práh, 2005.

ISBN 80-7252-127-6.

JEŽKOVÁ, Alena. *Staré pověsti české a moravské*. Praha: Albatros, 2005.

ISBN 80-00-01733-4.

FUČÍKOVÁ, Renáta. *Tomáš Garrigue Masaryk*. Praha: Práh, 2006. ISBN 80-7252-152-7.

FUČÍKOVÁ, Renáta. Jan Amos Komenský – Comenius: His Life in Pictures = Leben in

Bildern. Praha: Práh, 2008.

ISBN 978-80-7252-219-4.

FUČÍKOVÁ, Renáta and KROLUPPEROVÁ, Daniela. *Historie Evropy: obrazové putování*.

Praha: Práh, 2011. ISBN 978-80-7252-339-9.

FUČÍKOVÁ, Renáta. *Antonín Dvořák*.

Praha: Práh, 2012. ISBN 978-80-7252-409-9.

FUČÍKOVÁ, Renáta. *Ludmila, Václav a Boleslav: Přemyslovci očima mnicha Kristiána*.

Praha: Práh, 2013. ISBN 978-80-7252-478-5.

FUČÍKOVÁ, Renáta. *Hus a Chelčický:*

příběh jejich doby. Praha: Práh, 2014.

ISBN 978-80-7252-506-5.

FUČÍKOVÁ, Renáta. *Praha v srdci:*

189 příběhů města a lidí. Praha: Práh, 2015.

ISBN 978-80-7252-599-7.

MALÝ, Radek. *Franz Kafka: člověk své*

i naší doby. Praha: Práh, 2017.

ISBN 978-80-7252-674-1.